

FÜLÖP LÁSZLÓ

NÉGY VAS MEGYEI HALLGATÓ AZ OLMÜTZI EGYETEMEN

A XVII. SZÁZAD ELEJÉN

Olomouc¹ nagyváros Morvaország középső részén. Régi német-morva neve Olmütz volt, a magyarok Alamócnak nevezték. Itt működik Csehország második legrégebb egyeteme, a Palacký Egyetem (csehül: Univerzita Palackého), alapítási éve 1573. Az egyetem történetének egyes állomásait Hellebrandt Árpád² összegezte, ebből emeljük ki a legfontosabb részeket.

Az intézmény előzménye, mondhatnánk úgy is, hogy jogelődje egy kollégium volt. Ezt az akadémiát Prussinowsky Vilmos³ püspök alapította a jezsuita rend számára. Célja az volt, hogy az intézményt úgy készítse föl, hogy az később egy egyetem felállítására is alkalmas legyen. Sajnos ez utóbbi eseményt nem érthette meg, mivel 1572-ben elhalálozott. Rá alig egy évre XIII. Gergely pápa az egyetem iránti kérelmet elfogadta, és az intézetet megerősítette. Ezt II. Miksa császár is jóváhagyta. Sőt az olműtzi akadémiát mindazon jogokkal és kedvezményekkel fölruházta, amelyekkel más, korábbi egyetemek (Párizs, Bécs, Löven/Leuven, Krakkó stb.) is bírtak. Így engedélyezte, hogy a képesített hallgatók akadémiai fokozatot, azaz doktori vagy magiszteri rangot is nyerhessenek. Az egyetem hamarosan új karokat és képzéseket indított be, így az ott tanulóknak lehetőségük volt teológiai, filozófiai, retorikai tanulmányokat folytatni. A fiatalok tanulását anyagilag a pápa és a pálosok rendje is támogatta. Számukra úgynevezett *convictust*, bentlakásos diákokthont építettek. Csupán érdekesség és véletlen, hogy 1614–17 között épp egy magyar származású tanár, Rumer Gergely⁴ volt az egyetem rektora. Feltételezhető, hogy a Magyarországról érkezett diákokat kiemelten támogatta.

A beiratkozott hallgatók adatait nagyon pontosan vezették az intézmény matrikulájában. Az úgynevezett *Album studiosorum* 1590–1664 közötti időszakának kötetét a XIX. században Brünnben (Brno) az állami levéltárban őrizték. Hellebrandt Árpád ebből

1 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Olomouc>

2 HELLEBRANDT Árpád: Az Olmüczben tanult magyarok 1590–1664. In: *Történelmi Tár*; 1888. 196–208. old.

3 Cseh nyelven: Vilém Prusinovský. A fenti névalak Hellebrandt bevezetőjében olvasható.

4 Keresztnevét rosszul fordították magyarra: nem Georgius, hanem Gregorius, tehát a Gergely a helyes.

jegyzetelte ki, majd adta közre nyomtatásban az ott beiratkozott, és a „török hódítás alatti Nagy-Magyarország” területéről érkezettek adatait. Az anyakönyv a tanulók neve után legutolsóként mindig a származási helyet adta meg. Érdekes módon elkülönítették a magyar és a pannóniai (ennek pontos okát nem sikerült megfejteni), az erdélyi, horvátországi, egyéb szláv, sőt az illír származásúakat is. Ez utóbbin valószínűleg a Dalmáciából érkezetteket kell értenünk.

Hellebrandt szerint 1596-ban volt az első *promocio*, a tudományos fokozat odaítélése, azaz a doktorrá avatás. Valószínűleg az évszámot vagy elnézte, vagy a nyomtatáskor csúszott bele a hiba, ugyanis tíz évvel korábban, 1586-ban jegyezték be az első *baccalaureatus* (tudományos fokozat) kapott hallgatót. Az egyetemi anyakönyvben elkülönítették az egyetemet végzőket (290 fő), a teológiát hallgatókat (14), a doktori tanulmányokat végzetteket (64) és a *magisteri* fokozatot szerzőket (31).⁵ Ez utóbbi képesítette őket arra, hogy felsőbb fokú intézményekben is taníthassanak.

Amint a számokból kitűnik, a nemrég alapított egyetemre szívesen iratkoztak be és jártak a magyarországi hallgatók. Ennek több oka is lehetett az előbb már említett támogatáson kívül. Részben a közelsége, részben pedig az, hogy Olmütz város teljes lakossága német volt, amely megkönnyítette a magyar nyelvterületről érkezők beilleszkedését, mivel legtöbbjük már idehaza tanult németül, illetve latinul.

A több mint fél évszázadot átölelő anyakönyv lapjain négy Vas megyei diák nevét is olvashatjuk. Mindegyiküknél találunk érdekes momentumokat a latin nyelvű beírásuknál. Az első hármat együtt mutatjuk be, mivel testvérek voltak, mégpedig a nevezetes és gazdag gersei Pethő család fiai. A három testvér (Ferenc, Mihály, István) 1614. január 30-án iratkozott be az egyetemre. A nevüket nem külön-külön sorban tüntették föl, hanem folyamatosan jegyezték be őket a nemesi előnevükkel. Sőt, másoknál soha elő nem forduló bevezetést is kaptak. „Magnifici nobilis et generosi:...” mind csupa dicsérő jelzők: dicső, előkelő/kiváló, nemes. A kettőspont után következnek a testvérek: *Franciscus Petheo, liber Baro de Gersse*, s ugyanezen formában tovább *Michael* és *Stephanus*. Mindhárman az ezredes gersei Pethő István fiai⁶ voltak, aki 1611-ben csatában esett el. Ők bizonyára nem konviktusban laktak, talán még kiegészítő személyzet is szolgálta őket Olmützben. Az egyetemi tanulmányok után Mihály és István megnősült, Ferenc pedig jezsuita szerzetes lett, talán épp tanítással foglalkozott, mint a legtöbb rendtársa.

A negyedik Vas megyéből származó diák, mai névvel illetve Kőszegi Miklós, kétszer is olvasható az anyakönyvben. 1631. április 3-án az egyszerű egyetemi hallgatók sorában a következő bejegyzéssel: *Nicolaus Kűszeghÿ, Hungarus Kűszeghiensis*. Amint látható, az igazi családnevét nem tudjuk meg (ha egyáltalán volt már neki állandó vezetéknév⁷). Lakhelye pedig Kőszeg városa volt, amelyet tulajdonképpen családnévként *-i* származási helyet jelölő melléknévképzővel szerepeltetnek. Lényeges elem a *Hungarus*, azaz „magyar” jelző a neve mellett. Nem Güns, a város német elnevezése olvasható itt, pedig Kőszeg lakosainak nagyobbik része ekkor német ajkú, német anyanyelvű volt. És mint fentebb említettem, Olmütz kimondottan német lakosú város volt. Mindez érződik azon is, hogy a latinul bejegyzett hallgatók nevével gyakran előfordulnak német helyesírási elemek (w, tz,

5 Összesen 399 Magyarországról érkező hallgató neve olvasható az anyakönyvben.

6 NAGY Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. IX. Pest. 1862. 260. és 264-265. old.

7 Nagy véletlen egyezésnek kellene lennie annak, hogy a családneve éppen Kőszegi volt.

sch stb.). Egy év múlva, 1632. április 22-én ismét találkozunk a nevével kissé eltérő beírással: *Nicolaus Kűszeghi Kűszeghiensis Ungarus*. Azonban most már azok között, akik elvégezték a megfelelő tanulmányokat, és megszerezték a „baccalaureatus” tudományos fokozatot, tehát doktorrá avatták. Mindebből utólag arra következtethetünk, hogy kiváló képességű lehetett a Kőszeg városából származó fiatalember.

Végül megjegyzésként egy nem Vas megyei származású hallgatóról is kell szólnunk. Szintén 1614. január 30-án iratkozott be az egyetem metafizika (filozófia) szakára a három Pethő-testvér volt magyarországi tanítója is, akit *Joannes Norapivens* néven jegyezték be a diákok közé. Neve mellett szerepel, hogy maga is nemes, és hogy az előkelő származású, báró Pethő-fiúk tanára volt. A családneve helyett a származási helyét, a települést jelölték megkülönböztetésül: a Veszprém megyei, Pápa közeli Nóráp falut.

Örvendetes, hogy e még nem nagy múltú egyetem hallgatói között négy Vas megyei származású diákot is sikerült találnunk. Bizonyára más külföldi egyetemeken újabbakat lehetne fellelnünk, ha tanulmányoznánk azok fennmaradt anyakönyveit.